

Il-Benċmark ta' Tmiem l-Edukazzjoni Primarja

2016

Il-Malti: Il-Fehim mill-Qari

Il-Marki: 30 marka

Il-Ħin: 50 minuta

Mill-għalqa għal fuq il-mejda: Kif issir il-ħobża Maltija

1.

Id-dqiq li minnu nagħmlu l-ħobż isir mill-qamħ. Dan jitkabbar fl-għelieqi għal tmien xhur sħaħ. F'Ġunju jinħasad, jintañan u jsir dqiq. Fl-imghoddi kienu jintużaw l-imtiehen tar-riħ għal dan ix-xogħol.

2.

Mad-dqiq jiżdiedu l-ilma u l-melħ u jintgħaġnu sewwa biex jiformaw għaġina ratba u bajda. Magħhom il-furnar iħallat ukoll il-ħmira li tgħolli l-għaġina u tagħti t-togħma lill-ħobż.

3.

L-għaġina trid tinħadem sewwa bl-idejn jew bil-magni. Wara titħalla toqgħod għal madwar sagħtejn biex il-ħmira taħdem.

4.

Imbagħad il-furnar iqatta' l-għaġina f'biċċiet skont jekk iridx jagħmel ħobża kbira, ftira, panina jew bezzun. Il-furnar jiżen l-għaġina biex il-ħobż ikun kollu tal-istess piż.

5.

L-għaġina tiddaħhal f'forn li jkun imsaħħan f'temperatura ta' 250 grad Celsius. Il-ħobża Maltija tieħu madwar siegħa u kwart biex tinħema. Il-furnar juża pala tal-injam biex joħroġ il-ħobż jaħraq u jħallih jibred fil-kaxxi.

6.

Illum il-ħobża Maltija hija parti ewlenija mill-ikel tagħna ta' kuljum. Bosta turisti li jiġu jżuruna jiġġennu warajha meta jduquha bit-tadam, iż-żejt taż-żebbuġa u l-ħwawar.

A. Imla l-vojt bil-kelma t-tajba, skont l-informazzjoni mogħtija taħt l-istampi. L-ewwel waħda hija lesta. (3 marki)

1. L-għaġina toghla meta tizdied il-ħmira mat-taħlita.
2. Il-bidwi jieħu madwar tmien _____ biex ikabbar il-qamħ fl-għelieqi tiegħu.
3. L-għaġina tal-ħobż issir billi jithalltu flimkien l-ilma, id-dqiq, il-ħmira u _____.
4. Ħobża trid madwar _____ u ħmistax-il minuta fil-forn jaħraq biex tinħema.

B. Aqta' linja taħt it-twegiba t-tajba, skont dak li qrajt. L-ewwel waħda hija lesta. (3 marki)

1. Il-qamħ jinħasad mill-għelieqi f'(Jannar, Ġunju, Settembru).
2. Fl-antik il-qamħ kien isir dqiq bl-użu tal-(imtiehen tar-riħ, bhejjem, elettriku).
3. Qabel ma titqatta', l-għaġina trid tithalla u ma tintmissx għal madwar (siegħa, sagħtejn, jumejn).
4. Il-furnar juża (sikkina apposta, mizien, riga) biex il-ħobż ikollu l-istess piż.

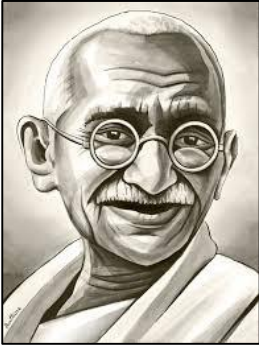
Ċ. Għaqqad Kolonna A ma' Kolonna B billi tkompli n-numri 2 sa 5 fil-kaxxi l-vojt, skont dak li qrajt fis-silta. L-ewwel waħda hija lesta. (4 marki)

Kolonna A		Kolonna B
1. Ħafna Maltin idaħħlu l-ħobż Malti		l-ħmira għax tagħtiha t-togħma.
2. L-aqwa ingredjent fl-għaġina huwa		b'pala kbira tal-injam.
3. Il-furnar jagħgen sew l-għaġina	1.	bħala parti mill-ikel tagħhom.
4. Il-ħobż jinħareġ mill-forn		f'ħobża kbira, ftira jew bezzun.
5. L-għaġina tiġi magħmula		bl-idejn jew bil-magni.

Aqra din is-silta u wieġeb il-mistoqsijiet.

Mahatma Gandhi: Missier l-Indja Moderna

L-Ewwel Parti

Żewġt irġiel telgħu f'vagon ta' ferrovija ppakkjat bin-nies u l-animali. Ma sabux fejn ipogġu u qagħdu bilqiegħda fil-bieb, b'saqajhom imdendlin 'il barra, iħarsu u jitpaxxew bil-ġmiel tal-kampanja. Hawn minnhom inħass skoss qawwi u wieħed mill-irġiel waqgħetlu s-sandlija tax-xellug u taret mar-riħ.

Dan kien pront tbaxxa, qala' l-lemnija u waddabha wara l-oħra. Sieħbu baqa' ċċassat iħares lejha. "Sandlija waħda ma tiswieli xejn," qal Gandhi bi tbissima. "Jekk xi fqir isib l-ewwel waħda, issa jkollu l-oħra wkoll u jkollu par x'jilbes." (paragrafu 1)

Gandhi twieled fl-Indja fit-2 t'Ottubru 1869. Il-ġenituri tiegħu riedu jagħtuh l-aqwa edukazzjoni imma hu ma tantx kien iħobbha l-iskola. Bħalma kienet id-drawwa fi żmien, Gandhi kellu jiżzewweġ ta' 13-il sena lil tfajla **tamparu** jisimha Kasturba. Iż-żwieġ kien miftiehem bejn il-familji u l-koppja baqgħet flimkien sal-mewt. Huma kellhom erbat itfal. Il-ġenituri ta' Gandhi baqgħu jinsistu li jkompli jistudja u ta' 18-il sena baqgħet Londra, fejn laħaq avukat. (paragrafu 2)

Kif sar avukat, Gandhi mar bil-familja tiegħu jaħdem fl-Afrika fejn għamel ħabib ma' perit Ġermaniż. Hemmhekk beda jara ħafna nies ibatu l-faqar u għalhekk beda jikteb fil-ġurnali biex jaqbez għalihom, imma spiċċa arrestat. Meta ġie biex joħroġ mill-ħabs, sieħbu tant feraħ li mar xtara karozza ġdida biex jieħdu biha d-dar. Imma meta Gandhi ħareġ u raha, dar fuqu u ċanfru: "Imissek tistħi mort infaqt dawk il-flus kollha f'karozza ġdida meta taf kemm hawn nies madwarna bil-ġuħ. Qis li tmur iggib flusha lura. Jien se mmur bil-mixi." U ħallieħ b'ħalqu miftuħ! (paragrafu 3)

A. Aghżel it-twegiba t-tajba billi taqta' linja taħtha.

(8 marki)

1. Il-ġrajja li nsibu fl-ewwel paragrafu turina li Gandhi kien raġel

- a) traskurat u ma jiħux ħsieb ħwejġu.
- b) ħanin u qalbu tajba.
- ċ) sinjur u kellu ħafna sandlijiet x'jilbes.

2. Meta beda jaħdem fl-Afrika, Gandhi impressjona ruħu

- a) bil-kobor ta' art li kien hemm.
- b) bil-lussu tal-ħabib tiegħu Ġermaniż.
- ċ) bil-faqar li kien hemm fost in-nies.

3. X'kienet id-drawwa komuni fuq iż-żwieġ fi żmien Gandhi?

---

4. Għaliex lil Gandhi arrestawh meta kien fl-Afrika?

---

5. Għaliex Gandhi ma ħax gost li sieħbu l-perit xtara karozza ġdida?

---

6. **Aqta' linja taħt it-twegiba t-tajba f'din is-sentenza:**

Il-kelma **tamparu** kif użata f'paragrafu 2 tfisser li t-tfajla kellha l-istess (tul, età, piż) ta' Gandhi.

7. Aqleb il-verb ta' din il-frazi **fin-negattiv**.

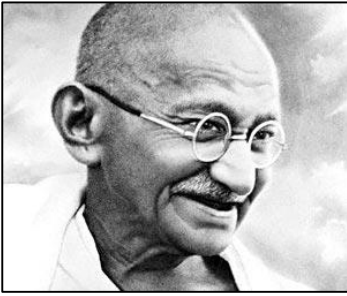
biex jaqbez għalihom _____

8. Aqleb din is-sentenza kollha **fil-plural**.

Jien se mmur bil-mixi. _____

Kompli aqra din is-silta u wara wieġeb il-mistoqsijiet.

It-Tieni Parti

Fl-1916 Gandhi telaq mill-Afrika u mar lura l-Indja li dik il-ħabta kienet titmexxa mill-Ingliżi. **Wahħalha f'rasu** li jidħol fil-politika biex jaħdem favur il-poplu Indjan. Huwa ried ikeċċi lill-Ingliżi, jeqred il-faqar, u jagħti drittijiet indaqs lil kulħadd. Gandhi beda jorganizza l-protesti

kontra t-taxxi fuq il-bdiewa. Dejjem kien jipprietka lin-nies li qatt ma kellhom jużaw il-vjolenza, lanqas mas-suldati Ingliżi li kienu jaħqruhom. Il-fama tiegħu malajr xterdet u bdew isejhulu 'Mahatma' li tfisser 'persuna kbira'. (paragrafu 4)

Xi nies ma qablux ma' Gandhi u riedu jeħilsu minnu. Ippruvaw joqtluh sitt darbiet. Il-Gvern Ingliż ma tantx kien jieħu gost bit-tagħlim ta' Gandhi u arrestah kemm-il darba. Gandhi spiss kien jgħid: "Jien qatt ma wegġajt lil ħadd u ma nqis lil ħadd għadu tiegħi. Għalhekk ma nistax nifhem kif hawn min irid joqtolni!" (paragrafu 5)

Imma l-ikbar sfida li kellu jħabbat wiċċu magħha Gandhi kienet l-għaqda fost l-Indjani. Huma kienu mifrudin minħabba li kienu jhaddnu reliġjonijiet differenti. Il-ħolma tiegħu li l-Indjani jingħaqdu swietlu ħajtu għax fit-30 ta' Jannar 1948, waqt li kien sejjer jitlob, resaq fuqu raġel u sparalu. Gandhi kellu 78 sena. (paragrafu 6)

Minkejja li Gandhi ħadem ħafna għall-paċi u ġie nnominat ħames darbiet biex jingħata l-Premju Nobel għall-Paċi, dan qatt ma ngħatalu. Madankollu kienu ħafna l-mexxejja kbar li ġew warajh, bħal Martin Luther King u Nelson Mandela, li mxew fuq it-tagħlim tiegħu. (paragrafu 7)

Wieħed mill-jiem nazzjonali tal-Indja huwa t-2 t'Ottubru, jum it-twelid ta' Gandhi. F'din il-ġurnata nfakkru wkoll il-Jum Internazzjonali kontra l-Vjolenza. (paragrafu 8)

B. Aħdem dawn li ġejjin, skont is-silta li qrajt.

(8 marki)

1. Aghżel it-tweġiba t-tajba billi tagħmel ✓ fil-kaxxa t-tajba.

a) Gandhi ddecieda li jidhol fil-politika

☐
☐
☐

għax ried isir famuż u popolari.

għax ried jgħin lil pajjiżu.

għax kien avukat famuż.

b) Bħala politikant, Gandhi ried

☐
☐
☐

jara li kulhadd ikollu drittijiet indaqs.

iqajjem gwerra bejn l-Indjani.

iżid it-taxxi fuq il-bdiewa.

2. X'kien jgħallem Gandhi lin-nies li kienu jmorru jisimgħuh?

---

3. Għaliex qatluh lil Gandhi?

---

4. X'għamlu l-Indjani biex jagħtu ġieħ lil Gandhi?

---

5. Immarka ✓ it-tweġiba tajba, skont is-silta:

Waħhalha f'rasu tfisser:

☐
☐
☐

libes sewwa l-beritta f'rasu.

kien determinat x'se jagħmel.

ġieħ dubju x'se jagħmel.

6. Ikteb in-numru fi kliem:

Kellu 78 sena.

---

7. Aqta' linja taħt l-**agġettiv** f'din is-sentenza:

Imma l-ikbar sfida li kellu jgħabbat wiċċu magħha Gandhi kienet l-għaqda fost l-Indjani.

Ċ. Aħdem dawn fuq is-silta kollha.

(4 marki)

1. Semmi **żewġ** affarijiet li l-mexxejja tal-pajjiżi għandhom jitgħallmu minn Gandhi biex ikollna dinja aħjar.

- _____
- _____

2. Aghzel **wahda** minn dawn it-tliet kelmiet billi taqta' linja taħtha.

Wara spjega kif din hi marbuta mal-ħajja ta' Gandhi, skont dak li qrajt fis-silta kollha.

faqar

Mahatma

paċi

Tmiem il-karta